

Tápei „táltosok“

A népi gyógyításoknak jelentős hagyományai vannak az egész világon. Tudományként kezelték még a század első évtizedeiben is. Tápeknak is megvoltak a maga tudós táltosai. Kiterjedt területén számos formában gyakorolták a népi gyógyítást, főként férfiak, az úgynevezett „táltosok“. A mai idős tápaiak közül sokan emlékeznek Miklós Jakó Istvánra, akinek több, a foglalkozásához szorosan kapcsolódó neve volt. Ilyenek: Füttyü Pista, Temetői embőr, Szentembőr, Tápai Pista vagy egyszerűen Jakó Pista. Elétét a tápai népi emlékezet, legendákkal, táltosképekkel színezi. A kutatás már tisztázta, hogy a táltos hit a magyar hitvilág legősibb elemei közé tartozik, amelynek a szegedi táj, benne Tápe számos, jellegzetes mozzanatát őrizte meg — írja dr. Bálint Sándor a Tápei Néprajzában. — Viselt élgait számos monda őrzik, melyek egy részének már aligha adhatunk teljes hitelt. De a régi tápai temetőkapolnában elhelyezett zarándok- és kegytárgyak mégis arra ösztönöznek, hogy némelyiket kár veszni hagyni. Közülük is elsősorban azokat kell megőrizni, amelyeknek valami köze volt a népi gyógyításokhoz. Ez a XVIII. század nagy pestisjárványainak emlékeztető őrök kis kápolna a táj népi szakértésének, áhitatormájának kultikus jelentőségében, a maga teljességében méltó a leg gondosabb műemléki oltalomra. Híven őrzik a Táltos, a gyógyító Füttyü Pista római, szentföldi és egyéb zarándokútjairól hozott „erökléit“, amelyekhez a helyi jámbor képzelet máris gazdag legendákat

kötött. Mint mondják, Turinban, Kossuthnál is járt. Gyakran ment fellegek vállán gyűlésekre, onnan fardantan, megviselten tért haza. Gyógyító tudományának nagy híre volt az országhatáron túl is. Szentemberként tisztelték, aki zarándokutakat szervezett, és vezetett messzi búcsújáró helyekre. Útjain nyakában függött egy olvasón a „szent erökléje“, amit gyógyítás közben a beteg fejére tett, s mindenkinnek hangosan kellett imádkoznia, hogy hallják meg a „föltálosok“ a könyörgést. Gyógyításait az úgynevezett matikából nézte ki. Meggyógyította a kórságokat, a nyavalyatörést is. Őrszét királynét — a legenda szerint — megrontották az udvari dámák, s Ferenc Jóska, aki híret vette Tápai Pista nagy tudományának, elhozta nőjét a tudós táltoshoz, aki kigyógyította sorvadós betegségeiből.

Táltos híreben állott a század első évtizedeiben Bakter Pali, igazi nevén Molnár Pál is. Érdekes, hogy a tápai idősebbek nem keverik össze a két táltoshoz tapadó mondákat, legendákat. Pedig nem egy esetben szinte teljesen azonosak. Ezt bizonyítja, hogy igen sokan éltek gyógyításukkal, s alig találni olyan adatközlőt, aki elítélte volna őket, akár akkor, akár ma. Ismert táltosok voltak még a Hosszú Jóska, Böresök Mihály, és Balázs Pista pázstorember tudós. Az asszonyok később váltak e „tudomány“ gyakorlóivá. Közülük a legismertebbek: az ölomöntő Sakter Panna, a rontást gyógyító Jakó Teca, a ráimádkozó Sánta Kósó Ágnes, a szömverést gyógyító öreg Mikuláné, és a rándu-

lást-ficamodást gyógyító Csússzné — Márton Andrásné. Ez utóbbi tudós aszszonyhoz tapad az édesanyától feljegyzett történet.

„Miklos Burkun Mihály bérőnek kifiamodott a bokája. Főztük neki a feketenadálylét lenliszittel. Olyan volt, mint a csiriz, amit a bokájára raktunk napokig, de nem javult. Egyik nap elvitte az apám a Csússznéhoz. Az aztán megtapogatta a mindent-tudó hüvelykujjával és mondta: ah-ja, hát mögháta itt az egyik ér a másikat! Tapogatta, igazított, csöndesen elkezdett imádkozni. Csak a vége felé mondta hangosan, hogy: ...számár lábába mögbotlott, szent ficemáté odajuttott. — Szájával háromszor megfűtta — in az inhnő, vér a vérhnő, olyan lögyön a té lábod, mint amilyaen vót, Atya, Fiú, Szentlélek nevében. Amen. Aztán kéthárom kezelés után helyreigazodott a Mihály bokája.“

A népi gyógyítás mozzanatait, lélektanát csak töredékekből tudjuk rekonstruálni. Nem lehet azonban a táltosokat, népi gyógyítókat egy fedél alá venni a rontókkal. Hiszen, ha figyelembe vesszük, hogy ilyen, kisebb helység, mint Tápe, csak a század második negyedében kapott orvost, el kell fogadni őket a gyógyítás, a segíteni akarás akkori „tudósainak“. A rontás, a kuruzslás, a boszorkányos cselekedetek mindenkor büntetést vontak maguk után. Ezeket a tápei nép sem szerette, sőt, haraggal gondolkodtak rájuk. Ilyenek voltak: a vén Cicáné, az Ila Kata, a Bugri Panna és mások.

A mai Tápe már nincsenek táltosok, rontó-bontók, egyebek. De a ma élő tápaiak legfeljebb három embőrtőlre visszanyúló emlékezetük feltűnően sok „tudományos“ nevért őrít meg.

Amiket leírtam, tápai emberekől hallottam. S úgy adom közzé a ma emberének, hogy érzékelje a tápai népi hitvilágból táplálkozó, a múltba vesző egykori gyógyításmódokat. Összegejtésük megérdemli a munkát, fáradságot, sőt kötelesség is.

Hf. Lelc József

Iskola élet-közelben

Kevesebb, de jól

A múlt alkalommal áttekintettük az általános iskola alsó tagozatának a tananyagcsökkentés tantervi alapelveivel kapcsolatos kérdéseit. A tájékoztatást a szülők is örömmel fogadták. Mai cikkünkben ugyancsak ebben a témakörben, az általános iskola 4—8. osztályának, azaz a felső tagozatának a helyzetéről számolunk be.

Már hírt adtunk arról, hogy a Művelődésügyi Minisztérium nem csökkenti az általános iskolában az óraszámot. Csökken azonban az új tananyagot feldolgozó órák számaránya, s a túlméretezett anyagrészek elhagyása révén több idő jut a tananyag begyakorlására, elmélyítésére, az alapismertetek kialakítására, a gondolkodás fejlesztésére, illetve a pedagógusok részéről az ellenőrzésre és a korrekcióra, s a nevelőhatás folyamatos érvényesítésére.

Hogyan valósul meg minde az gyakorlatban?

Az irodalomórákkal kapcsolatosan világos a helyzet: növeleik a készségfejlesztő órák számát. Pontos meghatározások az olvasási készség követelményeit. A tanulóktól érzelmileg megvalósuló és életkori fokukat meghaladó szemelvényeket elhagyják, illetve másokkal cserélik fel. A 7—8. osztályos irodalomelméleti ismeretanyag túlméretezettségét is megszüntették. A fogalmazástanításban újszerű, hogy „az iskola életéből vett valóságos problémák kapcsán gyakorlati úton alakítjuk ki a hozzászólás, érvelés, cáfolás alapvető képességét“. Csökkent a minisztérium az iskolai dolgozatok számát. A könyv nélküli mennyiségét azonban az 5. osztály kivételével sehol sem csökkentik, mert — nagyon helyesen — úgy látják, hogy a jelenlegi előírás teljesítése nemcsak lehetséges, hanem szükségesszerű is. S továbbra is hangsúlyt kap a tanulóknak a tanórán kívüli irodalmi nevelésének fontossága, az olvasás iránti kedv ébrentartása.

A nyelvtanban csekély a tananyagcsökkentés mértéke. Inkább „célszerű észszerűsítést és átrendezést“ hajtottak végre a szerkesztők, s ezáltal lehetővé vált, hogy „ne elvontan és öncélúan tanítsák az ismereteket, hanem a tanulók kifejezőképességének a fejlesztése végett“. Több idő marad a szabályok

alkalmazására, a gyakorlatozok, feladatok célszerűbb végeztetésére.

A számtan-mértanban olyan mértékű a csökkenés, hogy az „nem veszélyezteti a tanulók optimális szellemi fejlődésének feltételeit, a tanulók középiskolai továbbtanulásának megalapozását és a gyakorlati pályán elhelyezkedéssel szemben támasztott tudás és képességszint elérését“. A tantervi anyag átcsoportosítása lehetővé tette a tanulók életkori sajátosságaihoz való alkalmazkodást, az egészséges mértékű terhelést, valamint a logikailag összetartozó anyagrészek szorosabb kapcsolódását. Megnőtt a begyakorlásra fordítható idő mennyisége is. Új dolog: a dolgozatok helyett témazárókat írnak a tanulók.

A fizika tantárgyban a túlerhelést elsősorban nem a tananyag túlméretezettsége, hanem az évfolyamok közötti aránytalan elosztása okozta. A megfelelő csoportosítás révén lehetővé vált az anyag jobb feldolgozása, megértése, illetve a tantervi egységek végén az anyag átfogóbb ellenőrzése.

A kémia tantárgyból a tananyagcsökkentés révén kimaradtak az elavult anyagrészek, s ezek feldolgozása helyett az időt gyakorlásra, „a szerzett ismeretek elmélyítésére, korrekcióra az elmaradók felzárkóztatására lehet felhasználni“. Összevonások, átcsoportosítások történtek, s a pedagógusok határozottabban építenek azokra az ismeretekre, amelyeket már a tanuló a megelőző években elsajátított, s a tanulói kísérletek pedig intenzívebben szolgálják az ismeretszerzést.

Az élővilág tantárgyban csak morfológiai ismeretekben történt csökkenés, valamint elmaradnak a művelődési módokat, a természetési eljárásokat részletező leírások. Nagyon hangsúlyt kap azonban az eddig a tanulóknak egészséges életmódra nevelése.

Történelemből meghatározták a mindenkire kötelező törzsanyagot, s a tanulók biztos tudásának elérése érdekében csökkent az új anyag feldolgozására szánt órák száma és növekedett a rendszerező, összefoglaló és ismételő órák mennyisége. Nagyon hangsúlyt kap a jövőben az állampolgári nevelés.

A földrajzból az elavult, nem feltétlenül szükséges

tananyagrészeket maradtak ki, ezzel szemben tovább erősödnek azok a lényeges ismeretek, amelyeket az általános földrajzi tájékozottság igényel.

Az idegennyelv-oktatásnál elsősorban azok az olvasmányok maradtak el, amelyek „készségfejlesztési és nevelési szempontból nélkülözhetők“. Rövidebbek lesznek az egyes olvasmányok, olyan részeket elhagyásával, amelyekben a szavak nem tartoznak az elsajátítandó aktív szókincshez, vagy másutt feldolgozhatók. Nagyon hangsúlyt kapnak a jövőben a tanítási órákon a korszerű szemléltetőeszközök. Csökken az írásbeli dolgozatok száma, de ugyanakkor több figyelmet fordítanak a pedagógusok a tanulók füzetmunkájára.

A gyakorlati foglalkozás tananyagából kimaradnak a nehezen elsajátítható és kivitelezhető, a gyakorlatban elvéte alkalmazott, vagy kisüzemi módon csak korszerűtlenül végezhető műveletek. Csökkent az anyagmunkálás túlsúlya és megnövekedett a technikai nevelést jobban szolgáló gép- és elektromos szerelvényekre fordítható idő. A rajztanításban „a készségek és az egyéni képességek szabaddal, differenciáltabb fejlesztését“ kívánják előtérbe állítani. Az ének-zene oktatásban tisztelettel csökkentették a tanításra előírt dalok számát, s a felszabaduló időt egyrészt a tananyagot kiegészítő dalok intenzívebb feldolgozására, másrészt a zenei olvasás készségének a fejlesztésére fordítják. A hallásképzés továbbra is fontos feladat marad.

Mivel a testnevelés tantervi anyaga jelentős részben játék és játékszerű cselekvés, ezért a könnyítést itt a választhatóság növelése, s minden tanulóra egyaránt vonatkozó tananyagkövettségek feloldása révén következett be.

Íme, dióhéjban a változás. Befejezésül még csak annyit fűznék hozzá, hogy a korszerűbbé vált tananyag egyben előfutára a később kiadásra kerülő új és korszerű tanterveknek és tankönyveknek. Ilyen szempontból is kísérjék figyelemmel a szülői gyermekük munkáját, s észrevételeikkel majd segítsék a pártáratotnak a gyakorlatban való reális megvalósulását.

Bánfalvi József

Illetékmódosítások

Új pénzügyminiszeri rendelet

A pénzügyminiszer rendeletet adott ki egyes eljárási illetékek módosításáról. A szabályozást az indokolta, hogy a csaknem nyolc évvel ezelőtt kiadott korábbi rendelet sok vonatkozásban már elavult. Az államigazgatási tevékenység ugyanis az utóbbi időben jelentősen kiszélesedett, s a megsokasodott munka nehézségeit növeli, hogy gyakran indokolatlan fellebbezéseket, panaszokat nyújtanak be az ügyfelek.

Fontos törekvés az is, hogy főként a vagyoni jellegű és az ügyfél anyagi érdekét szolgáló államigazgatási eljárásokban és ügyfajtákban a korábbinál költségérányosabb legyen a beadványi és a fellebbezési illeték.

A rendelet új vonása, hogy a jövőben a fellebbezés és a panasz illetéke lényegében csak azokat terheli, akik megalapozatlanul vették igénybe az államigazgatási eljárást. Ezért kimondja a rendelet, hogy a lerótt illetéket az ügyfélnek vissza kell téríteni, ha a felülvizsgált határozat vagy intézkedés az ügyfél hátrányára jogszabálysértő volt. Az indokolatlan panaszok és fellebbezések benyújtói természetesen nem kapják vissza az illetéket. Nincs helye a visszatérítésnek azokban az esetekben sem, amikor a határozatot nem jogszabálysértés miatt, hanem mérlegelési jogkörben, méltányosságl alapon változtatják meg.

Az új jogszabályok a panaszok illetékmentességét általában csak a közérdekű panaszokra tartják fenn.

Pásztor Ferenc:

Véletlenül katona

2.

Ezt szerencsésen megúsza. Kincses csak kidülledő szemeket meresztett rá, s megjegyezte, ha megegyezik ilyen dolgot művel, hát úgy belevágja a szent anyaföldbe, hogy ki nem kel onnan, csak a tavaszi búzával. Ettől kezdve Zsanónak egyre az járt a fejében, hogy kiengesztelje Kincset, aki egyébként nem volt éppen rossz ember. Ő volt a leghálásabb közönség, a leghívebb mesehallgató, amikor Zsanó Párizst, a Szajnapartját emlegette, a párizsi lányok szépségét és engedékenységét ecsetelte.

Az alkalom kínálkozik, mint a tolvajnak a besurránás — Zsanó csomagot kapott. Verebet foghattak volna vele. Egész nap füttyült, dalolt, igaz, kicsit kerébe törte azokat a sanzonokat, amelyeket Yves Mondtand sokkal sikeresebben adott elő, de neki ez elég volt így is. Egyre a csomagra gondolt.

Eljött az este. Nem tudják azt mások, milyen szép egy este a laktanyában. Az ember lehúzza a csizmát, olyan érzése támad, mintha kétféle szás béklyó alól oldották volna fel. Kigombolhatja a zubbonyát, és szegre akaszthatja a sapkáját. Micsoda könnyebbség. Meleg van, csak a cipőpaszta szaga facsarja egy kissé az orrodát. Az ágy — fehér lepedővel, vastag pokróccal —

maga a mennyi kényelem. Az újonc még sehol nem aludt olyan nagyokat, mélyeket, jólesőket, mint ezen a kemény, emeletes katonágyon. Megszólal a takaródót jelző kürt, lefekszel, s reggelig nincs olyan nagy úr a laktanyában, aki felzavarna, felrúzza. A napos lábujjhegyen jár, az ügyeletes tiszt betakarogat, le lerúg a pokrócot egy álombeli szerelmeskedés közben. A laktanyai éjszakák olyanok, mint a kolostoré. Csend, pihenés... A gyönyör, a boldogság teteje pedig az, ha egy kis kartondoboz az ott-hon egy darabkáját is odavarázsolja.

Ha minden így igaz, hát Zsanó boldog. Füttyül, vagdossa a madzagokat, s szedi elő a finomságokat. Lekváros, vajás nemtudomkák, mézes, cukros émiyítő csodák. Mintha sose láttak volna ebben a laktanyai hálókörtben kolbászt, szalonnát, Zsanó ebben is unikum volt. Aztán jött a gyönyör teteje. Hízott, rengő-ringó osztrigák. Citrommal, picit olajjal. Zsanó olyan boldog, hogy majd elreplül.

Itt az alkalom.

— Mőszjő szakl elvtárs? Kosztolsz? Csuda finom.

Kincses gyanakodva szemlélte a papírtalart az osztrigát.

— Mi a rossznyavalyát eszel, Zsanó? Ha én ezt a sok pancsot megenném, belepusztulnék.

— Dehogyan pusztulsz vele... Olyan ez, legfinomabb lakoma.

Citromot nyomott egy osztrigára, ujjal kitévette, csámcsogva, szürsölve, képes örömmel ezte. Kincses pedig egyre unszolta. Nem is kellett sokáig. Izgatta őt, hogy ilyet még úgysem látott, enni meg mikor evett volna. Érdekes lenne elmondani, hogy osztrigát vacsorázott, mint azok a regényhősök, akikről olvasott valamelyik francia regényben. Rászánta magát.

— Zsanó, ha megmérgez ez a nyavalya, kezesztülölök.

— Ide, bicskát ide — bökölte Zsanó a nyakát, s már nyomta is a citromot egy gyönyörű példányra.

Milyen az osztriga? Ha csigának mondom, hízelgek. Ha hullőnek, majdnem igazat mondok.

Nyalás, elfolyó, alaktalan, testetlen, de Zsanó szerint finom. Kincsesnek majdnem felakadt mindkét szemé, amíg undort, gyomorkavargást legyőzve, lenyelte az egész mindenséget, de vele együtt legalább mázsányi súlyt is nyelt, ami egész éjjel űt a gyomrán, mint valami lidércnyomás.

Reggel olyan képpel ébredt, mintha okkersárgára mázolta volna egy kincstári piktor. Kincses a gyengélkedőre került, Zsanó pedig soron kívüli szolgálata vezényeltetett Skumát alhadnagy jóvoltából, mondván, szándékosan megrongálta elvtársa egészségét. Rossz viccnek vette tehát a szívélyes uszonnát Skumát, s Zsanó még aznap éjszakai ügyeletes szolgálatot tartott. Méghozzá vesztére.

A laktanya csendes. Az épület egy hatalmas szuszogás. Aludni, aludni, aludni. Hármas jelszó, mindig ez volt az újonc álma. A hűszévesek szeretnek aludni. Csodás, hogy senkit nem zavar az ő lépése. Tán maga is azért csapja a kőhöz a csizma sarkát, hogy el ne aludják. Nem zavar az ablak alatt a gépkocsik lármája. Ezek — különös szerzet — mindig éjjel csapnak zajt.

A hálóterem?! Kőltői élmény. Bálvány: bariton egy koncerten. A fuvalák rendetlenül harognak hol itt, hol ott. A ritmusuk is vad, csapongó. Nincsenek hangszere, mértékbe szabályozva. Külön szólam a speciális fűzősök családja. Felreccsennek, felharsannak, mint a rapzódiaik fortissimó. Mindezek összeolvadnak egy általános harmóniává, brummogássá, fújtató recitativóként. — És kész a koncert. Még az illat is olyan, akár egy túlfűtött koncertteremben. Csak hogy a parfóm itt a csizma és a párolgó testek gőze.

A koncertmester itt nem az első horkoló, hanem a századi ügyeletes. Benyit, körülnéz, végigszéli a vasúgyak között. Felrángat a helyére egy pokrócot, helyretesz egy majdnem leguruló muzsikust. Továbbáll. Visszhangzik minden lépte a kihalt folyosón, mégsem ébreszt fel senkit. A lépés itt puskalövés. Megszokták már ezt is.

[Folytatjuk.]